

2. Luo, J & Jamieson-Drake, D. (2013). Examining the educational benefits of interacting with international students. *Journal of International Students*. — pp. 85–101.
3. <https://en.wikipedia.org/wiki/Ethnocentrism>
4. Neuliep, J.W., (2016). The relationship among intercultural communication apprehension, ethnocentrism, uncertainty reduction, and communication satisfaction during initial intercultural interaction. An extension of anxiety and uncertainty management (AUM) theory. *Journal of Intercultural Communication Research*, 41, pp. 1–16.
5. Kathy McKeiver, Center for International Education, NA University.

Тинний В.І.

кандидат педагогічних наук

доцент кафедри іноземних мов факультету фінансів

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ В УМОВАХ СЕРЕДОВИЩА ІНТЕРНЕТ

Анотація. В статті досліджені поняття «міжкультурна компетенція» та «міжкультурна комунікація», розкриті їх суть, зміст та взаємозв'язок, запровадження інформаційно-комунікаційних технологій з метою розвитку знань, вмінь та навичок спілкування іноземною мовою з використанням комунікативного підходу в умовах міжкультурної комунікації.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, міжкультурна компетенція, комунікативний підхід, інформаційно-комунікаційні технології.

Abstract. The article investigates the terms «intercultural competence» and «intercultural communication», it reveals their essence, content and interrelation, the implementation of information and communication technologies aimed at improving the quality of knowledge and skills of interaction using foreign language on the basis of communicative approach under conditions of intercultural communication through.

Key words: intercultural communication, intercultural competence, communicative approach, information and communication technologies.

Постановка проблеми. Перед сучасною системою освіти України в умовах її інтеграції в загальноєвропейський освітній простір постають завдання посилення її професійної складової обумовлені необхідністю у компетентних та конкурентоздатних фахівцях. Навчання іноземній мові професійного спрямування є необхідним чинником підготовки сучасного висококваліфікованого фахівця. Одним з провідних напрямків подальших наукових досліджень є підготовка конкурентоздатних фахівців із високим рівнем володіння іноземною мовою в професійній діяльності та міжкультурній комунікації засобами інформаційно-комунікаційних технологій поряд з достатньою мотивацією студентів до вивчення іноземної мови.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблематиці досліджень в галузі міжкультурної комунікації присвячені праці багатьох вчених, серед них, Р. Портер, Е. Голл, А. Кребер, Д. Трагер, К. Клакхон. Теоретичними питаннями міжкультурної комунікації займалися такі науковці: Г. Гофстеде, С. Гантінгтон,

К. Бергер, Е. Гірш, Е. Голл, С. Даль. Значення міжкультурної комунікації для підготовки майбутніх фахівців розкрито у працях багатьох науковців. Питання мовленнєвої діяльності та спілкування досліджені М. Жинкіним, І. Зимньою, Л. Виготським, В. Скалкіним, В. Гумбольдтом; процес навчання іноземним мовам із визначеною метою вивчений у працях Г. Стоун, В. Бухбіндер, Р. Джонсон, Е. Уотерс, Ф. Епперт, Б. Коффі, В. Штраусс, Д. Уільямс; структуру і зміст комунікативної компетентності розкрили — А. Александренко, А. Сичева та ін. Дослідженню питань міжкультурної комунікації присвятили свої праці В. Андрущенко, П. Донець, Л. Губерський, В. Євтух, Л. Нагорна, І. Дзюба, М. Кушнарьова, Г. Касьянов, П. Скрипка та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасному суспільстві, коли зростає потреба у фахівцях із практичним володінням однією або декількома іноземними мовами, опанування іноземною мовою є основною метою будь-якої освіти, у тому числі мовної. Основним завданням навчання іноземної мови є формування особистості, здатної до ефективного спілкування з представниками інших культур з будь-якої тематики діяльності суспільства. При цьому, першочерговою постає необхідність вербальної підтримки міжкультурної комунікації.

Для високого рівня іноземною мовою необхідно не тільки коректно формулювати думки з її використанням, а також дотримуватися культурних норм носіїв мови. Всебічне засвоєння іноземної мови вимагає усвідомлення іншої системи цінностей і життєвих орієнтирів, а також подальшу їх інтеграцію із власним світоглядом. Від ступеню розуміння цінностей власної культури та вміння порівнювати їх з цінностями культур інших народів залежить рівень життя цього народу. Тому, саме інтегративний підхід до навчання іноземним мовам в контексті діалогу культур набуває першочергового значення. Протягом діалогу відбувається взаємодія різних світоглядів, а також мислення, логіки, ціннісних орієнтирів співрозмовників, що забезпечується через толерантність, взаєморозуміння та їх позитивне ставлення.

Аналізуючи дослідження проблем взаємодії культур, можна стверджувати, що зміст і результати різноманітних міжкультурних контактів переважно залежать від здатності їх учасників розуміти один одного і досягати згоди, яка здебільшого ґрунтується на особливостях етнічної культури кожної з сторін взаємодії, психологією народів та переважаючими цінностями тієї чи іншої культури. Культурна антропологія визначає такі взаємовідносини різних культур як «міжкультурну комунікацію», яка означає обмін між двома та більше культурами та продуктами їх діяльності, що здійснюється в різних формах [1].

Термін «міжкультурна комунікація» за змістом передбачає такі складові як наука, набір необхідних навичок, напрацьованих під час спілкування, оскільки взаємодія з іншою культурою вимагає певних знань та умінь, зосередженості на успадкованих та усталених нормах соціальної практики людей, які належать до різних національних та етнічних спільнот [2]. Також, за іншим визначенням, «міжкультурна комунікація — це процес спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот та здебільшого послуговуються різними ідентичними

мовами, відчувають лінгвокультурну «чужинність» партнера по спілкуванню, мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач або культурного шоку в спілкуванні» [3, 4].

У тлумаченні міжкультурної комунікації за Гейнсом (Hains) наголошується на здатності осіб спілкуватися з представниками інших культур, етнічних груп, мов та тими, хто поділяє інші цінності [5].

Мейер (Meyer) розуміє міжкультурну комунікацію як частину іншомовної компетенції та здатність людей діяти відповідним чином та гнучко у відповідь на дії, очікування та відношення представників інших культур [6].

Будь-які стосунки належать до міжкультурної взаємодії за умови, якщо їх учасники не використовують власні звичаї, традиції, уявлення та способи поведінки, а усвідомлюють правила та норми повсякденного спілкування іншої нації. Культурна комунікація вимагає розуміння партнерами по комунікації культурних відмінностей один одного. Сутність міжкультурної комунікації визначається міжособистісною комунікацією у певній конотації за умови, коли партнери виявляють культурні відмінності один одного.

Процес спілкування відбувається на трьох рівнях: комунікативному, інтерактивному і перцептивному. Комунікативний рівень забезпечується контактом засобами мови та культурних традицій, властивих для тієї чи іншої спільноти людей. Саме завдяки такому рівню взаємодії відбувається взаєморозуміння між партнерами. Інтерактивний рівень спілкування реалізується через особистісні характеристики людей. В результаті відбувається встановлення певних взаємин між людьми. За рахунок перцептивного рівня відбувається пізнання і зближення людей на такому раціональному підґрунті. Цей рівень охоплює процес сприйняття партнерами один одного, визначення контексту зустрічі. Перцептивні навички виявляються в умінні керувати своїм сприйняттям, «зчитувати» настрій партнерів через їх вербальні та невербальні характеристики, розуміти психологічний ефект сприйняття і враховувати їх для зниження його викривлення.

Ефективна комунікативна взаємодія вимагає володіння комунікативною компетенцією, тобто наявністю декількох видів спільних знань комунікантів [7]. Її складовими є, по-перше, знання власне системи символів, засобами якої відбувається комунікація, і, по-друге, знання про побудову навколишнього світу. Уявлення про навколишній світ складаються з особистого досвіду людини, фундаментальних знань про світ, властивих всім людям, та інших знань людей, обумовлених їх належністю до різних етнічних, соціальних, національних, релігійних, професійних та інших груп.

В сучасних дослідженнях підкреслюється суттєва роль соціокультурного контексту при вивченні іноземної мови, а також необхідність моделювання соціальної взаємодії для розвитку міжкультурної комунікативної компетенції. Аналіз процесу вивчення іноземної мови часто застосовує такі поняття як міжкультурний вимір, культурна компетенція, міжкультурна комунікативна компетенція, а також такий аналіз завжди наголошує на важливості розуміння інших культур та набуття навичок культурної комунікації під час вивчення іноземної мови.

У 1986 році Рада Європи виокремила шість складових поняття «комунікативна компетенція», які необхідно враховувати в процесі навчання:

- мовна компетенція — «здатність відтворювати і інтерпретувати значущі висловлювання, що будуються відповідно до правил мови і виражають їх загальноприйняте значення»;

- соціолінгвістичних компетенція — «відбір таких способів, при яких вибір мовних форм визначається такими умовами, як оточення, відношення між партнерами комунікації, комунікативний намір та ін.»;

- дискурсна компетенція — «здатність використовувати набуті стратегії в побудові і інтерпретації тексту»;

- стратегічна компетенція — «здатність використовувати комунікативні стратегії різного роду для подолання труднощів в комунікації»;

- соціокультурна компетенція — «істотна здатність до правильного і відповідного використання мови, а також умова для розширення комунікативного горизонту учня крім того, який відповідає його мовній спільності»;

- соціальна компетенція — «передбачає наявність бажання та вміння взаємодіяти з іншими і відрізняється від інших компонентів тим, що вона в меншій мірі орієнтована на мову і в більшій мірі стосується особистості учня».

Отже, умовою ефективної міжкультурної комунікації поряд з володінням іноземною мовою є ще здатність адекватно інтерпретувати комунікативну поведінку представника іносоціума, а також налаштованість партнерів по спілкуванню сприймати іншу форму комунікативної поведінки, розуміння їх відмінностей в залежності від культури.

В наслідок реалізації стратегії зближення знань різних культур відбувається подолання смислових та перешкод у комунікації. В цьому процесі основною проблемою постає проблема розуміння. З метою її вирішення необхідно мати на увазі, що мова - це лише інструмент для трансляції форм мовної поведінки, вона створює умови для міжкультурної комунікації. Ми вважаємо, що розуміння в міжкультурної комунікації — це комплексний процес інтерпретації, що визначається сукупністю як суто мовних, так і немовних чинників. Умовою побудови розуміння в міжкультурної комунікації є як володіння граматиною, так і лексикою іншої мови, а також знання культурного компоненту значення слова, дійсності чужої культури. Для повноцінного засвоєння мови як інструменту для спілкування необхідно вивчити світ мови, що вивчається. Інакше мова постане лише як засіб збереження та трансляції інформації без врахування культури носія мови.

Таким чином, оволодіння іноземною мовою передбачає засвоєння як деякого мовного явища, так і його змісту. Цей процес супроводжується побудовою у свідомості студентів розуміння нових предметів та явищ, які не зустрічаються в їх рідній культурі або рідній мові. З метою викладання іноземної мови як засобу спілкування необхідно створювати ситуації реального спілкування, побудувати зв'язок викладання іноземних мов з життям. Такі ситуації можуть включати наукові дискусії на мові, в тому числі із залученням іноземних спеціалістів, читання окремих курсів іноземною мовою, участь студентів у міжнародних конференціях, реферування та обговорення іноземної наукової літератури, робота перекладачем.

Реалізація завдань навчити людей спілкуватися іноземною мовою, а не тільки її розуміти, ускладняється ще й тим, що спілкування — це не просто вербальний процес.

Сукупність чинників визначають його результативність: правила етикету, умови та культура спілкування, знання невербальних форм вираження та інші. Мовний бар'єр не є єдиною перешкодою забезпеченню ефективності спілкування між представниками різних культур. Також існує культурний бар'єр. Забезпечення ефективного навчання спілкуванню між людьми різних національностей може бути досягнуто тільки за умови розуміння та врахування соціокультурного чинника. Отже, розширення і поглиблення ролі соціокультурного компонента є суттєвим фактором розвитку комунікативних здібностей студентів.

Дослідження іншомовної культури потребує підходу з різних точок зору. Завдяки запровадженню інформаційно-комп'ютерних засобів, можливо різними шляхами вивчати, усвідомлювати культурні цінності іноземної мови. Застосування широкого спектру комп'ютерних та комунікаційних засобів з метою подання та використання навчальної інформації дозволяє створити можливість студентам розуміти іноземну культуру, а також завдяки засвоєному контексту інформації навчитися активізувати її в соціальному середовищі.

Вивчення іноземної мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій передбачає оволодіння студентами знаннями і вміннями вербального та невербального характеру з метою підвищення якості їх професійної підготовки, розширення контактів із зарубіжними колегами, пошуку та обробки необхідної іншомовної інформації з різних джерел. Завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям активізується навчання студентів методиці роботи з різними джерелами інформації, через середовище, в якому відбувається міжкультурна комунікація, а також структурування змісту діалогу, вибору тематики проблем для обговорення.

Інформаційно-комунікаційні технології характеризуються усвідомленням студентами необхідності оволодіння методами роботи з різними джерелами інформації (мережевими технологіями, освітніми та інформаційними ресурсами університету, освітніми та інформаційними ресурсами Internet, мультимедійними засобами) та розвитком здатності використовувати здобутий інформаційний матеріал у різних комунікативних ситуаціях. Інтерес та потреба студентів у нових ситуаціях міжкультурного спілкування забезпечуються завдяки організації навчального процесу з вивчення іноземної мови через моделювання комунікативних ситуацій на основі змісту професійної спрямованості.

Для інформаційно-комунікаційних технологій характерним є запровадження різних засобів, способів і прийомів пошуку, збору, обробки та застосування іншомовної інформації в комунікативних ситуаціях, а також самоконтроль і самооцінка результатів та ролі міжкультурної комунікації в процесі професійного становлення студентів. Опрацьовуючи різноманітні джерела інформації, беручи на себе різні ролі в комунікативних ситуаціях, студенти збагачують власний комунікативно-творчий потенціал.

Отже, опанування іншомовним спілкуванням, яке забезпечує успішно здійснювати міжкультурну взаємодію, передбачає вивчення особливостей

культури, що обумовлюють особливості поведінки партнера у суспільному житті, яка визначається історичними традиціями та звичаями, способом життєдіяльності та ін. Це визначає необхідність використання іноземної мови як засобу комунікації між представниками різних народів і культур у поєднанні зі світом та культурою народів — носіїв таких мов.

Висновки з проведеного дослідження. Навчання міжкультурній комунікації перетворюється на багатосторонній процес в сучасній освіті. Викладання іноземної мови нерозривно поєднано з навчанням культурі та спрямовано на всебічний розвиток студентів із формуванням їх міжкультурної компетентності.

Завдяки теорії міжкультурної комунікації в освітньому просторі створюються основні закономірності функціонування механізмів та здатності людини до спілкування іноземною мовою, а також способів їх утворення. Зміст та технологія міжкультурної комунікації ґрунтуються на методах викладання іноземної мови на в певних навчальних умовах.

У центрі нашого дослідження міжкультурної комунікації були поняття та характеристики культури, певні комунікації та їх взаємовідношення з культурою. В результаті аналізу міжкультурної комунікативної компетентності ми можемо визначити її як засіб поєднання мовних та комунікативних навичок. Така компетентність суттєво важлива для розвитку навичок. Вивчення іноземної мови та міжкультурна комунікація характеризуються нерозривним зв'язком. Інформаційно-комунікаційним технологіям належить суттєва роль у формуванні комунікативних навичок студентів у процесі міжкультурної комунікації протягом вивчення іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Гудков Д.Б. Теория и практика межкультурной коммуникации. — М.: ИТДГК «Гнозис», 2003.
2. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. — М.: Слово, 2000. — 265 с.
3. Бацевич Ф.С. Основы комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. — К.: Академія, 2004. — 343 с.
4. Потебня А.А. Эстетика и поэтика / А. А. Потебня. — М.: Искусство, 1985. — 614 с.
5. A. Hains. Moving towards cross-cultural competence in lifelong personnel development: A review of the literature / A. Hains // Champaign: University of Illinois at Urbana Champaign Early Childhood Research Institute on Culturally and Linguistically Appropriate Services. Режим доступу: <http://clas.uiuc.edu/techreport/tech3.html>.
6. M. Meyer. Developing Transcultural Competence: Case Studies of Advanced Foreign Language Learners / M. Meyer // In B. a. Byram, Mediating Languages and Cultures. — Clevedon: Multilingual Matters. — pp. 136–158.
7. Грушевицкая Т.Г., Попков В.Д., Садохин А.П. Основы межкультурной коммуникации. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002.